

POSTANOWIENIE

Dnia 15 lipca 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Bohdan Bieniek

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z wniosku J. M.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w S.
o rekompensatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 15 lipca 2020 r.,
zażalenia wnioskodawcy na postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 5 listopada 2019 r., sygn. akt III AUa (...),

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) postanowieniem z dnia 5 listopada 2019 r. ustalił wartość przedmiotu kasacyjnego zaskarżenia na kwotę 7.436 zł (pkt 1) oraz odrzucił skargę kasacyjną ubezpieczonego J. M. od wyroku tego Sądu z dnia 25 czerwca 2019 r., oddalającego apelację ubezpieczonego od wyroku Sądu Okręgowego w S. z dnia 23 października 2018 r. w sprawie o rekompensatę z tytułu wykonywania pracy w szczególnych warunkach (pkt 2).

Sąd Apelacyjny podniósł, że na skutek nałożonego na ubezpieczonego zobowiązania wskazania sposobu obliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia, ubezpieczony zmienił podaną uprzednio wartość przedmiotu zaskarżenia z kwoty 13.200 zł na kwotę 66.729 zł, która stanowi wysokość rekompensaty z tytułu pracy

w szczególnych warunkach obliczonej według wzoru z art. 22 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1924, dalej jako ustawa pomostowa). Sprawa o rekompensatę nie jest sprawą o kapitał początkowy, tylko o „odszkodowanie” zwiększające wysokość emerytury ze względu na wartość liczoną podobnie do kapitału początkowego. Stosownie zaś do art. 398² § 1 k.p.c., w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych o prawa majątkowe skarga kasacyjna jest uzależniona od wartości przedmiotu zaskarżenia. O dopuszczalności skargi kasacyjnej decyduje zatem w tej sprawie różnica między wysokością emerytury pobieranej przez ubezpieczonego a emeryturą, jaką pobierałby, gdyby przysługiwała mu rekompensata, pomnożona przez 12 miesięcy (art. 22 k.p.c.), a nie wartość rekompensaty, jak chce tego ubezpieczony. Wyliczona na podstawie wzoru z art. 22 ust. 1 ustawy pomostowej rekompensata wynosi natomiast kwotę 37.583,15 zł. Suma rekompensaty i kwoty kapitału początkowego stanowi 162.197,31 zł. Zwaloryzowana kwota tak obliczonego kapitału początkowego na dzień przyznania ubezpieczonemu emerytury wyniosła 563.150,18 zł, a wysokość emerytury z uwzględnieniem rekompensaty - 3.194,35 zł. Różnica między pobieraną przez ubezpieczonego emeryturą (2.574,75 zł), a emeryturą powiększoną o rekompensatę (3.194,35 zł) stanowi kwotę 619,60 zł. Iloczyn tej różnicy i 12 miesięcy stanowiący w niniejszej sprawie wartość przedmiotu zaskarżenia - daje kwotę 7.436 zł. Jest ona niższa od kwoty 10.000 zł wymienionej w art. 398² § 1 k.p.c., a zatem skarga kasacyjna jest niedopuszczalna i podlegała odrzuceniu.

W zażaleniu na to postanowienie pełnomocnik ubezpieczonego domagał się uchylenia zaskarżonego postanowienia w całości i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania oraz zasądzenia kosztów postępowania zażaleniowego.

Zaskarżonemu postanowieniu zarzucono naruszenie przepisów prawa procesowego - art. 398² § 1 k.p.c. w związku z art. 25 § 1 k.p.c. w związku z art. 26 k.p.c., przez ponowne wyliczenie i przyjęcie przez Sąd Apelacyjny na etapie postępowania kasacyjnego wartości przedmiotu zaskarżenia w wysokości 7.436 zł i w konsekwencji odrzucenie skargi kasacyjnej, mimo że wartość przedmiotu sporu

wskazywana przez skarżącego w wysokości 13.200 zł nie była kwestionowana, względnie nie podlegała badaniu w trybie art. 25 § 1 k.p.c. na etapie postępowania sądowego prowadzonego w pierwszej jak i w drugiej instancji, wobec czego powinna ona zostać przyjęta jako wartość przedmiotu zaskarżenia w sprawie także na etapie postępowania kasacyjnego.

Wnoszący zażalenie podniósł, że Sądy obu instancji nie kwestionowały podanej przez niego wartości przedmiotu zaskarżenia w kwocie 13.200 zł ani nie prowadziły w tym zakresie postępowania sprawdzającego w oparciu o art. 25 § 1 k.p.c. Wobec tego wartość ta powinna być uwzględniona na etapie postępowania kasacyjnego bez ponownego jej badania na tym etapie. Zdaniem wnoszącego zażalenie, wskazana wartość przedmiotu sporu, która nie została sprawdzona przez sąd pierwszej instancji (art. 25 k.p.c.), pozostaje aktualna w postępowaniu apelacyjnym (art. 368 § 2 k.p.c.), a następnie w postępowaniu kasacyjnym (art. 368 § 2 w związku z art. 398⁴ § 3 i art. 398²¹ k.p.c.). Określenie wartości przedmiotu sporu następuje według oceny właściwej w chwili wniesienia pozwu, przy czym tak określona wartość pozostaje niezmienną do końca postępowania (art. 25 i art. 26 k.p.c.), chyba że w dalszym toku postępowania nastąpi zmiana powództwa (art. 193 § 2 k.p.c.), w wyniku, której wartość przedmiotu sporu ulega zmianie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie jest nieuzasadnione. Skarga kasacyjna - jako szczególny środek zaskarżenia wnoszony poza tokiem instancji od prawomocnych orzeczeń - musi spełniać wyznaczone ustawowo wymagania, które określają jej dopuszczalność. Takie wymaganie statuuje, między innymi, art. 398² § 1 k.p.c., zgodnie z którym skarga kasacyjna nie przysługuje w sprawach (z zakresu ubezpieczeń społecznych) o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu zaskarżenia jest niższa niż 10.000 zł. Przepis art. 398² k.p.c. ma przy tym charakter bezwzględny i nie jest dopuszczalne dowolne, zależne wyłącznie od woli stron „oznaczenie” wartości przedmiotu zaskarżenia po to, ażeby uzyskać uprawnienie do wniesienia skargi kasacyjnej w sprawie, w której skarga taka jest niedopuszczalna. Z tego względu badanie wartości przedmiotu zaskarżenia podanej w skardze kasacyjnej

ma na celu sprawdzenie, czy skarga kasacyjna jest dopuszczalna ze względu na minimalną wartość zaskarżenia wymaganą od skargi kasacyjnej według art. 398² § 1 k.p.c. i nie może być utożsamiane ze sprawdzeniem wartości przedmiotu sporu, o którym stanowią art. 25 k.p.c. i art. 26 k.p.c. O ile bowiem przepisy te wyrażają potrzebę ustabilizowania w postępowaniu cywilnym wartości przedmiotu sporu na potrzeby określenia właściwości rzeczowej sądu i wysokości należnych opłat sądowych, o tyle gdy chodzi o określenie wartości przedmiotu zaskarżenia na użytek ustalenia dopuszczalności skargi kasacyjnej potrzeba taka nie występuje, ważne jest natomiast, by rozpoznaniu przez Sąd Najwyższy podlegały jedynie te skargi kasacyjne, których dopuszczalność przewidują przepisy procesowe, a nie niewłaściwe określenie wartości przedmiotu sporu przez stronę. W rezultacie nawet brak sprawdzenia wartości przedmiotu zaskarżenia podanej w apelacji nie eliminuje możliwości weryfikacji prawidłowości podanej wartości przedmiotu zaskarżenia w skardze kasacyjnej. Zgodnie z art. 398²¹ k.p.c. w postępowaniu kasacyjnym ma bowiem odpowiednie zastosowanie, między innymi art. 368 § 2 k.p.c., który w zdaniu trzecim przewiduje, że przepisy art. 19-24 i 25 § 1 k.p.c. stosuje się odpowiednio.

Oznacza to, że wskazana błędnie w postępowaniu instancyjnym wartość przedmiotu sporu lub przedmiotu zaskarżenia apelacją nie jest wiążąca dla postępowania kasacyjnego, a w rezultacie zarówno sąd drugiej instancji, jak również Sąd Najwyższy w ramach badania warunków formalnych skargi kasacyjnej może sprawdzić, czy podana w skardze kasacyjnej wartość przedmiotu zaskarżenia jest zgodna z zasadami jej ustalania zawartymi w art. 19-24 k.p.c. (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 2 lutego 2011 r., II CZ 197/10, LEX nr 738550; z dnia 26 stycznia 2012 r., III UZ 31/11, LEX nr 1130398; z dnia 25 października 2017 r., II UZ 83/17, LEX nr 2427174; z dnia 6 marca 2018 r., I UZ 119/17, LEX nr 2456371). W konsekwencji sąd drugiej instancji jest nie tylko uprawniony, ale i zobowiązany do sprawdzenia - w razie wątpliwości - oznaczonej w skardze kasacyjnej wartości przedmiotu zaskarżenia. Uprawnienie sądu obejmuje skontrolowanie danych składających się na tę wartość oraz podanego przez skarżącego sposobu jej obliczenia, natomiast nie nakłada powinności jej samodzielnego ustalenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 grudnia

2018 r., I UZ 45/18, LEX nr 2609149). Sąd Apelacyjny miał więc podstawy do zażądania od wnoszącego skargę kasacyjną pełnomocnika ubezpieczonego wyjaśnienia sposobu obliczenia wartości przedmiotu zaskarżenia.

Nie może także zniknąć z pola widzenia, że będąca przedmiotem niniejszej sprawy rekompensata, przysługująca na podstawie art. 21-23 ustawy pomostowej, zgodnie z jej ustawową definicją zawartą w art. 2 pkt 5 ustawy pomostowej jest odszkodowaniem za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze dla osób, które nie nabędą prawa do emerytury pomostowej. Rekompensata ta jest przyznawana w formie dodatku do kapitału początkowego, o którym mowa w art. 173 i art. 174 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (art. 23 ust. 2 ustawy pomostowej), nie stanowi zatem sama w sobie samoistnego świadczenia pieniężnego. W razie spełniania przez ubezpieczonego przesłanek do jej nabycia, jest doliczana do kapitału początkowego i łącznie z tym kapitałem podlega waloryzacji, a w efekcie powiększa podstawę obliczenia emerytury. Uprawnia to do stwierdzenia, że spór w sprawie o rekompensatę sprowadza się w istocie do zwiększenia emerytury z tytułu prawa do rekompensaty, dotyczy zatem wysokości emerytury, a nie prawa do emerytury (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2019 r., I UZ 4/19, LEX 2633603). W orzecnictwie jednolicie przyjmuje się, że sprawa, w której przedmiotem sporu jest wysokość świadczenia, jest sprawą o prawa majątkowe, w której o dopuszczalności skargi kasacyjnej decyduje wartość przedmiotu zaskarżenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 27 października 2009 r., II UZ 34/09, LEX nr 574545; z dnia 10 listopada 2010 r., II UZ 30/10, LEX nr 707896; z dnia 2 marca 2011 r., II UZ 1/11, LEX nr 844747; z dnia 23 stycznia 2012 r., II UK 84/11, LEX nr 1163332 i orzeczenia w nich powołane). Dopuszczalność skargi kasacyjnej w sprawach, w których przedmiotem jest zmiana wysokości świadczenia powtarzającego się zależy od wartości przedmiotu zaskarżenia, ustalonego w odniesieniu do świadczeń przyszłych na podstawie art. 22 k.p.c. (zob. np. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 18 października 2012 r., III UZP 3/12, OSNP 2013 nr 9-10, poz. 112), a ponadto z powoływanego już postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2019 r., I UZ 4/19, wynika

wprost, że skarga kasacyjna w sprawie o rekompensatę za utratę możliwości nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach jest dopuszczalna, jeżeli 12-krotność różnicy wysokości emerytury obliczonej z rekompensatą oraz bez rekompensaty przekracza kwotę 10.000 zł (art. 398² § 1 k.p.c. w związku z art. 21 ustawy pomostowej).

Uwzględniając powyższe Sąd Apelacyjny prawidłowo ustalił, że wartość przedmiotu zaskarżenia wyliczona jako różnica między pobieraną przez skarżącego emeryturą bez rekompensaty a emeryturą powiększoną o rekompensatę za okres 12 miesięcy jest niższa niż 10.000 zł, wobec czego zasadnie orzekł, że skarga kasacyjna jest niedopuszczalna zgodnie z art. 398² § 1 zdanie pierwsze k.p.c.

Godzi się także zauważyć, że wartość przedmiotu sporu podana w postępowaniu odwoławczym nie wpływała w jakikolwiek sposób na dopuszczalność wniesionej apelacji, co obligowałoby Sąd odwoławczy do sprawdzania wartości przedmiotu zaskarżenia, jak sugeruje to skarżący.

Kierując się przedstawionymi motywami Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., orzekł jak w sentencji.